

PUUPUHKPILLID

Termin ``puupill`` märgib tämbri karakterit ja pilli ehitust, mitte materjali. (vanasti valmistati neid ka puust). Põhimõtteliselt kujutavad puupillid endast silindrilist (flööt, klarnet) või koonuselist toru (oboe, fagott, saksofon). Puupuhkpill kujutab endast aukude ja klappidega toru. Neid avades ja sulgedes saab muuta helikõrgusi. Heli tekitatakse puhumise teel. Heli tekitamiselt jagunevad pillid kaheks: heli tekitatakse huuliku avasse puhumise teel – flöödid ja heli tekitatakse lesta abil. Lesthuulikuga pillid jagunevad ühekordse lesthuulikuga – klarnet, saksofon ja kahekordse lesthuulikuga – oboe, fagott – pillideks.

Kromaatilist mängu võimaldavad puupillidel ülepuhumine ja toru lühendamine.

FLÖÖT

.... on orkestri puupillide rühma üks kõrgemaid pille – on koos pikoloflöödiga vanimaid puhkpille. Flööt on pärit Aasiast. Esialgu nimetati flöötideks lihtsaid puust torusid, millel oli tavaliselt 6-8 auku ja mida helikõrguste muutmiseks sõrmedega kaeti.

Tänapäeval kasutusel olevat flööti täiustas Müncheneri õukonnakapelli flöödimängija Theobald Böhm. Tänapäeva flöödil on ulatus c1-d4, pilli heli on õrn, kerge. Pill on in C häälestuses ehk kõlab sama koha pealt kus mängib ka klaver. Noodid kirjutatakse viiulivõtmesse. Flööte valmistatakse peamiselt metallist. Mängides hoitakse flööti põiki paremale poole, heli tekitamiseks vajalikku õhku puhutakse pilli sisse küljel olevast pisut kõrgendatud äärtega august erinevalt teistest puhkpillidest mida puhutakse otsast. Orkestris kasutatakse tavaliselt kahte flööti ja ühte pikoloflööti.

PIKOLOFLÖÖT on puupillide rühma kõrgeim pill. Omades suure flöödiga peaaegu võrdset diapasooni, kõlab ta sellest oktaav kõrgemalt. Väliselt sarnaneb ta flöödile, on sellest pisut väiksem. Pikoloflöödi kõlavärv on särav, terav ja kõrges registris kiledavõitu.



OBOE

..... on kahekordse lesthuulikuga puupuhkpill, mille kodumaaks peetakse Indiat. Oboe esialgne kuju areneb välja XVII sajandi alguseks Prantsusmaal. Esialgsel oboedel oli kaks klappi. XIX sajandil võetakse ka tema juures kasutusele Böhmi süsteemi mehhanism.

Kaasaegne oboe kujutab endast kolmest osast koosnevat mustast puust valmistatud koonilise toruga puupilli. Heli tekitajaks on oboel õhukesest pilliroost valmistatud kahekordne lesthuulik. Lestade vahele jääb pilu, millest läbipuhutatav õhk paneb lestad võnkuma. Teda valmistatakse põhiosas tugevast mustast puust. Pilli aukude ja klappidega varustatud toru on umbes 60 cm pikk.

Oboe diapasoon on ligi 3 oktaavi – sib kuni la3. Oboe on samuti in C pill. Noodid kirjutatakse viiulivõtmes ja kõlavad nii nagu on kirjutatud. Oboele sobivad mängimiseks meloodilised partiid. Erilise tämbri tõttu mis meenutab ninahäält kasutatakse teda armastuse, igatsuse, kurbuse väljendamiseks.



INGLISSARV ehk altoboe on oboest suurem ja madalama ulatusega pill. Ka inglissarve tämber on nasaalse värvinguga, ilmekas ja väljendusrikas. Pilli lest on kinnitatud kõvera vasktoru külge, ent sõrmetöö on samasugune nagu oboe mängimisel. Pilli omapäraks on veel ka ümmargune ots.



KLARNET

Ta on puupuhkpillide rühma üks tähtsamaid instrumente. Tänu suurtele tehnilistele võimalustele, kaunile tämbrile, suurele diapasoonele (üle kolme ja poole oktaavi) ning kõige nõrgemast piano pianissimost küllaltki tugeva fortenti ulatuvale dünaamikale on klarnet pilliks, millele orkestris võib usaldada küllaltki vastutusrikkaid ülesandeid. Klarnet on ühekordse lestuulikuga puupill. Kaasaegse klarneti leiutas 1690. aastate paiku meister J. C. Denner, kellel on suuri teeneid ka flöödi, oboe ja fagoti tehnilisel täiustamisel. Orkestripillina hakati teda kasutama alles XIX sajandi algul.

Klarneti toru on valmistatud mustast puust või mõnest teatavast tehismaterjalist, eboniidist. Toru pikkus on kuni 68 cm. Toru algab peenema nokataolise osaga, millele kinnitatakse ühekordne lestuulik. Klarnet on silindrilise, mitte koonilise toruga lestuulikpill.

Klarneti mänguulatus on e-a3. Noodid kirjutatakse viiulivõtmes. Klarnetit on raske mängida paljude märkidega helistikes. Klarneteid ehitatakse kahes suuruses – A ja B. B-klarnet kõlab kirjutatud noodist terve tooni võrra madalamalt ja teda kasutatakse mängimiseks bemollidega helistikes. A-klarnet seevastu kõlab kirjutatud noodist poolteist tooni madalamalt ning ta on kasutusel diesidega helistikes. Väga harva kasutatakse C-klarnetit, mis kõlab nii nagu noodis kirjutatud.

Orkestris kasutatakse klarnetit nii meloodiliste kui ka kiirete tehniliste soolode esitamiseks, samuti aga ka koos teiste pillidega akordinootide toetamiseks. Kaasaegse orkestri koosseisus kasutatakse tavaliselt 2-3 klarnetit.



BASSKLARNET on meeldiva ja mahlaka tämbriga. Ulatus on tal suure oktaavi Reb kuni teise oktaavi mib-ni. Orkestris kasutatakse teda nii akordinootide kui ka karaktersete soolode esitamiseks.

SAKSOFON

Ta on ühekordse lesthuulikuga pill. Huulik sarnaneb klarneti nokkhuulikuga, klappide süsteem ja aplikatuur (sõrmede järjestus ja sobitus pillil mängides) aga oboe omaga. Valmistatud metallist, kuulub ta konstruktsioonilt ja klappide süsteemilt siiski puupillide hulka. Oma kõlakarakterilt paikneb ta puu- ja vaskpillide vahel. Saksofoni leiutas Pariisis töötanud Belgia päritoluga meister Adolphe Sax. Esialgu kasutati saksofone sõjaväeorkestrites. Hiljem hakati teda järjest rohkem kasutama kergemuusika ansamblites ja orkestrites. Kaasajal on kasutusel 8 liiki saksofone – alates kõrgemast: sopranino, sopran, alt, tenor, bariton, bass, kontrabass ja subkontrabass. Enim leiavad kasutamist – sopran in B, alt in Es, tenor in B, briton in Es. Diapasoon on saksofonil keskmiselt kaks ja pool oktaavi. Mängutehnilised võimalused on saksofonil väga suured – ülikiiretest passaazidest kuni aeglaste pikkade nootideni, nõrgimast pp laia ja kandva f. Eriomaduseks on võimalus saksofonil mängida glissandos (helilit helile libisedes mängimine), mis teistel puhkpillidel puudub. Välimuselt on saksofonid kaheksugused – sopranino ja sopran on sirged, ülejäänud aga kõverad, mängija poole painutatud huulikuga ja ettepoole üles painutatud otsaga – nn. ``piibuga``.



FAGOTT

Ta on nagu oboegi kahekordse lesthuulikuga puupuhkpill, on puupuhkpillide rühma kõige madalam pill. Tänapäevane fagott kujutab endast kokkusurutud U-kujulist, umbes 2,5 meetri pikkust toru. See on valmistatud enamasti vahtrapuust. Ta on ainuke puhkpill, millele pole saadud sobitada klappidesüsteemi. Orkestris kuulub fagott basspillide rühma. Fagoti tämber on üpris omapärane. Madalas registris kõlab pill torisevalt, tihedalt ja isegi kohmakalt; keskmises registris (c-c1) pehmelt ja pisut tuhmilt; kõrges registris kandvalt. Mängutehnikalt võimaldab ta esitada nii kiireid liikumisi kui ka laulvaid, meloodilisi löike. Fagoti diapasoon on kolm ja pool oktaavi – kontraoktavi sib – teise oktaavi re-ni. Noodid kirjutatakse bassi- või tenori-, harva viiulivõtmes. Orkestris kasutatakse teda nii soolopillina kui ka koos teiste basspillidega.

